

DİJİTAL KAPİTALİST SÜRECİN ÖNEMLİ BİR KULLANIM ARACI OLARAK BANKA VE KREDİ KARTLARI VE DEVLET GELİR POLİTİKALARINA ETKİLERİ

Eren ÇAŞKURLU¹

Cem Barlas ARSLAN²

ÖZ

Küreselleşme, zamana ve mekana bağlı olarak ekonomik, sosyal, siyasal ve hatta kültürel yapıları etkileyen ve bunlardan etkilenen bir süreçtir. Ekonomik anlamda küreselleşme, iç ve dış iktisadi aktörler ile piyasalar arasındaki eklemleme süreci olarak tanımlanabilir. Ancak bu süreç her ülke açısından aynı etkileri ortaya çıkarmamaktadır. Günümüz ekonomik sisteminde, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki önemli gelişmeler, bazı ülkelerin ve/veya ülke içindeki toplum kesimlerinin söz konusu teknolojiye uyum olanağını ortadan kaldırmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi, ekonomik faaliyetlerin ağırlıklı olarak bu yöne kaymasını sağlamıştır.

Dijital ekonomi, kapitalist birikim sürecinin biçimini değiştirerek dijital kapitalizme evrilmesine yol açmıştır. Dijital kapitalist sistemde ekonomik faaliyetler genellikle hızlı ve güvenli olduğu kabul edilen banka ve kredi kartları ile gerçekleştirilmektedir. Elektronik ticarete banka ve kredi kartlarının kullanılması ve bunlar için geliştirilen güvenlik önlemlerinin, dijital kapitalist süreçte önemli rolünün olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı teorik ve niceliksel tümevarım metotları kullanılarak kredi kartı kullanımının özellikleri ile dijital ekonomik süreci nasıl etkilediğini araştırmak ve banka ve kredi kartı kullanımının devletin gelir politikalarındaki rolünü irdelemektir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Ekonomi, Küreselleşme, Dijital Kapitalizm, Banka ve Kredi Kartları

AS AN IMPORTANT TOOL OF DIGITAL CAPITALIST PROCESS BANK AND CREDIT CARDS AND THEIR IMPACT ON GOVERNMENT REVENUE POLICIES

ABSTRACT

Capitalism is the process which affects and / or affected by economic, social, political even cultural structure temporal and / or spatial. It is described as the articulation process between the inside and outside economic actors and the markets economically. Nevertheless it is not equal for all countries. In today's economic system, significant advances in information and communication technology may eliminate the possibility of adaptation of some countries and / or sectors of society in a country to these technologies. Developments in these technologies have provided mainly the shift of economic activities heading towards digital economy.

Digital economy has led to the evolution of digital capitalism changing the way of the capitalist accumulation process. Economic activities in digital capitalist system are generally carried out with bank and credit cards which are accepted as safe and easy. Using bank and credit cards in electronic commerce and improving security measures for bank and credit cards is seen that the most important role in the digital capitalist process. The purposes of the paper are examining the features of using bank and credit cards and how affect digital economic process and investigating the role of using of bank and credit cards on any government revenue policy by using the theoretical and quantitative deduction methods.

Keywords: Digital Economy, Globalization, Digital Capitalism, Credit Card

Jel Codes: P12, E26, F19

¹ Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Maliye Bölümü, erencas@gmail.com

² Yrd. Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, barlasarslan@gmail.com

GİRİŞ

Küreselleşme, kapitalist sistemden beslenen bir süreçtir. Böyle olmakla birlikte, küreselleşme sonucu kapitalizm de evrimleşmiş ve yeni bir işleyişe bürünmüştür. Söz konusu evrim ise sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik alanda yoğun olarak hissedilmektedir.

Küreselleşme ve etkileri hali hazırda tartışılmakla birlikte, teknolojinin getirdiği dijitalleşme ortaya dijital ekonomiyi çıkarmış, dijital ekonomi de kapitalist birikim sürecinin biçimini değiştirerek dijital kapitalizme evrilmesine yol açmıştır. Dijital kapitalist sistemin en belirgin özelliği ise zaman ve sınırları kaldırmasıdır. Dijital ekonomik faaliyetlerin önemli bir kısmı da hız ve mekan sınırlaması olmayan dijital konseptle uygun olarak kartlı ödeme sistemlerinde kendini göstermektedir.

Günümüz itibarıyla dünya genelinde nakit ödemenin yerini banka ve kredi kartları almaya başlamıştır. Kartlı ödemeler sadece tüketiciye değil, başta perakende ve finans sektörleri olmak üzere ekonomiye çeşitli yararlar sağlamakta, kamu gelir ve harcamalarının denetimi ve etkinliğinde devletlere değerli araçlar sunmaktadır.

Banka ve kredi kartlarının bilinçsiz kullanımı, sosyal ve ekonomik sorunlara yol açabilmektedir. Ancak, söz konusu kartların kullanımı, kart hamillerinden üye işyerlerine, genel ekonomiden vergi gelirlerine kadar çok sayıda olumlu etkiyi de barındırmaktadır. Bu çalışmada öncelikle teorik ve niceliksel tümevarım metotları kullanılarak banka ve kredi kartı kullanımının özellikleri ile dijital ekonomik süreci nasıl etkilediği araştırılacaktır. Daha sonra banka ve kredi kartı kullanımının devletin gelir politikalarındaki rolü irdelenecektir.

I. KAPİTALİZM VE YENİ (DİJİTAL) EKONOMİ

Küreselleşme olarak ifade edilen ve genel olarak ekonomik zemin üzerindeki gelişmelerin dikkate alındığı süreç, ayrıntılı bir inceleme sonucunda ekonominin dışında sosyal, siyasal hatta kültürel etkileşimi bulunan bir olgudur. Üzerinde uzlaşma sağlanan tek bir tanımlaması olmayan küreselleşme olgusu ve sürecini, genel olarak ele alınış biçimiyle ekonomik olarak; küresel ekonomiyi oluşturan iktisadi ve sosyal öğelerin hem kendi içlerinde ve hem de giderek küresel piyasalarla bir eklemlenme durumu olarak tanımlamak mümkündür (Yeldan, 2002: 20).

Küreselleşme yeni bir olgu değildir. Bugün içinde bulunulan süreçte küreselleşme; teknolojik atılımlar yoluyla ortaya çıkan imkanlarla mal ve hizmetler ile sermayenin çok hızlı ve sınırsız bir alanda dolaşımını mümkün hale getirmektedir (Kazgan, 2005: 4). Küresel ekonomik yapının ulaştığı düzeyde; piyasaların, ekonomik faaliyet biçimlerinin ve hatta ulus devlet yapısının en temel belirleyenlerinden biri olan vergilemenin dahi ülkeler arasında yakınsadığı diğer bir ifadeyle benzer yapılarla dönüştüğü söylenebilir.

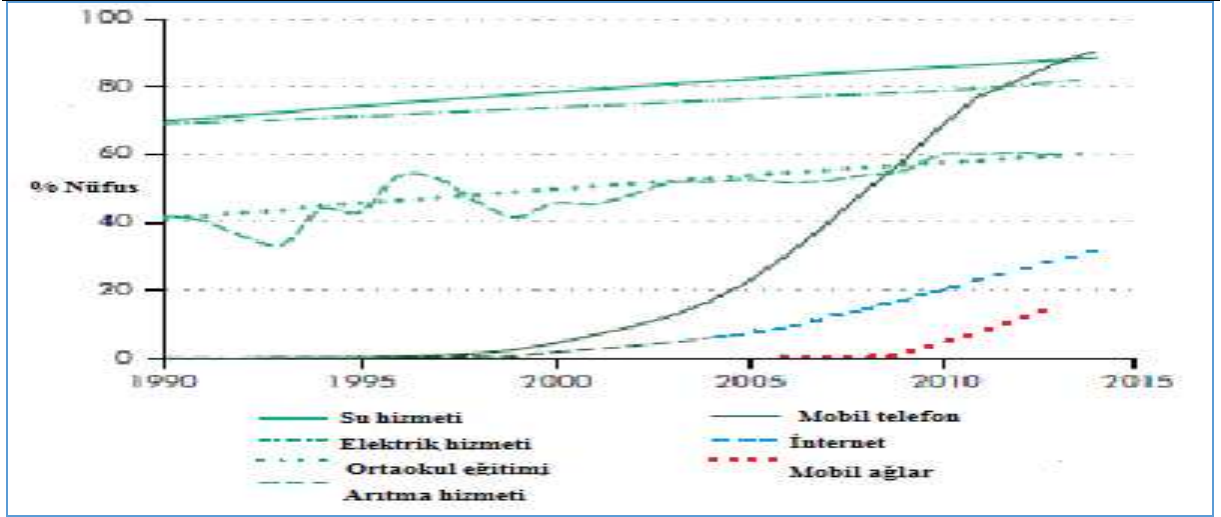
Küreselleşme olgusu her ne kadar bütünleştirici bir süreç olarak algılsa da günümüzde yaşanan gelişmeler göstermektedir ki her ülke açısından aynı etkiler ortaya çıkmamıştır. Küreselleşmeden olumlu getiriler elde eden ülkeler olduğu gibi tersi durum da söz konusudur. Süreç,

çeşitli ekonomik ve sosyal sorunu da beraberinde getirerek kazananlar ve kaybedenler farkını ortaya çıkarmıştır (Gökbunar vd., 2008: 171).

Yeni ekonomi ya da bilgi ekonomisi olarak da adlandırılan günümüz ekonomik sisteminde, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki önemli gelişmeler, bazı ülkelerin ve / veya ülke içindeki toplum kesimlerinin söz konusu teknolojiye uyum olanağını ortadan kaldırmakta, çeşitli aksaklık ve dengesizliklere neden olmaktadır. 'Dijital uçurum' olarak da adlandırılan durumun, bazı ülke ve toplum kesimlerinin teknoloji yoğun bilgi ağlarına katılarak diğerlerine göre avantajlı konuma ulaşmalarının söz konusu olduğu belirtilmekte, bu teknolojiler kullanılarak; eğitim, istihdam, üretim – tüketim, yatırım vb. pek çok faaliyetin çok önemli süre avantajları ile yapılabildiği ifade edilmektedir (Öztürk, 2005: 127).

II. DİJİTAL EKONOMİK DÖNÜŞÜM

Dijital ekonomi (yeni ekonomi, bilgi ekonomisi, katılım ekonomisi), küreselleşmenin ulaştığı bugün ki son nokta açısından ekonomik sistemin temelini oluşturmaktadır. Dijital kodlamalar yoluyla haberleşme, her türlü bilgi aktarımı, raporlama, alım – satım, para ve sermaye piyasası işlemleri, reklam, satış ve pazarlama vb. işlem ve faaliyet çok önemli olanaklarla gerçekleştirilebilmektedir (Uzgören ve Kara, 2003). Söz konusu işlem ve faaliyetler çok hızlı ve işlem maliyetlerini önemli ölçüde düşürecek şekilde yapılabilmektedir. Dijital teknolojilerin bilgi tabanlarını önemli ölçüde genişlettiği, bilgi edinme maliyetlerini düşürdüğü, bilgi ürünleri ortaya çıkardığı ve tüm bunların bilginin araştırılması, paylaşılması ve ekonomik aktörler arasında dağıtımını kolaylaştırdığı belirtilmektedir (The World Bank, 2016: 8). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi, ekonomik faaliyetlerin bu yöne ağırlıklı olarak kaymasına neden olurken, genel – klasik – ekonomik faaliyetlerin yanı sıra dijital – yeni – ekonomik faaliyetlerin oluşumu söz konusu olmaktadır. Keza, Sosyo – ekonomik gelişmenin son aşaması, bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde gerçekleşmektedir (Dilek, 2016: 88). Grafik 1'de yıllar itibariyle diğer faaliyetlere göre dijital ekonomik dönüşümü ifade eden faaliyetlerdeki artış açık olarak görülmektedir.

Grafik 1: Dijital Ekonomik Dönüşümün Dijital Ürünler İtibariyle Durumu

Kaynak: (The World Bank, 2016: 6).

Geleneksel ve yeni ekonominin harmanlanması durumu '*katılım ekonomisi*' (sharing economy) olarak adlandırılmaktadır. Katılım ekonomisi; geleneksel ekonomik faaliyetlerle eşit belki de daha fazla oranda mal ve hizmet ulaşımını mümkün hale getiren dijital platformlar yoluyla gerçekleştirilen faaliyetleri ifade etmektedir (Richardson, 2015). Bu ekonomik yapının; ekonomik bir fırsat olduğu, bu yolla tüketimin çok daha sürdürülebilir olduğu ve merkezi olmayan eşitlikçi bir uygulama olduğu, buna karşın regüle edilmemiş bir piyasa alanı yarattığına ilişkin yorumlar yapılmaktadır (Martin, 2016: 158).

Dijital ya da bilgi ekonomisi, temel üretim faktörü bilgi olan, ekonomik uğraşın da bilgi temel alınarak gerçekleştirildiği, küreselleşmenin ekonomik yönünü yansıtan ve bilginin üretim, kullanım ve yayımına dayanan bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Kevük, 2006: 322). Dijital ekonominin küreselleşme süreci ile birlikte kazandığı hızın temel nedenleri ise aşağıdaki şekilde maddeleştirilmiştir (Çeşitli yayınlardan aktaran Kevük, 2006: 321):

- Sosyalizm ve Liberalizm temelli iki kutuplu dünya sisteminin Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra değişmesi,
- İktisadi engellerin ortadan kalkması,
- Kaynak üretim, tüketim ve kullanımının ölçek bazında uluslararasılaşması,
- Esnek ve dinamik yapıli piyasaların ortaya çıkması,
- Hızlı teknolojik gelişim ve rekabetin artması,
- Dijital devrim ile yeniliklerin ortaya çıkması.

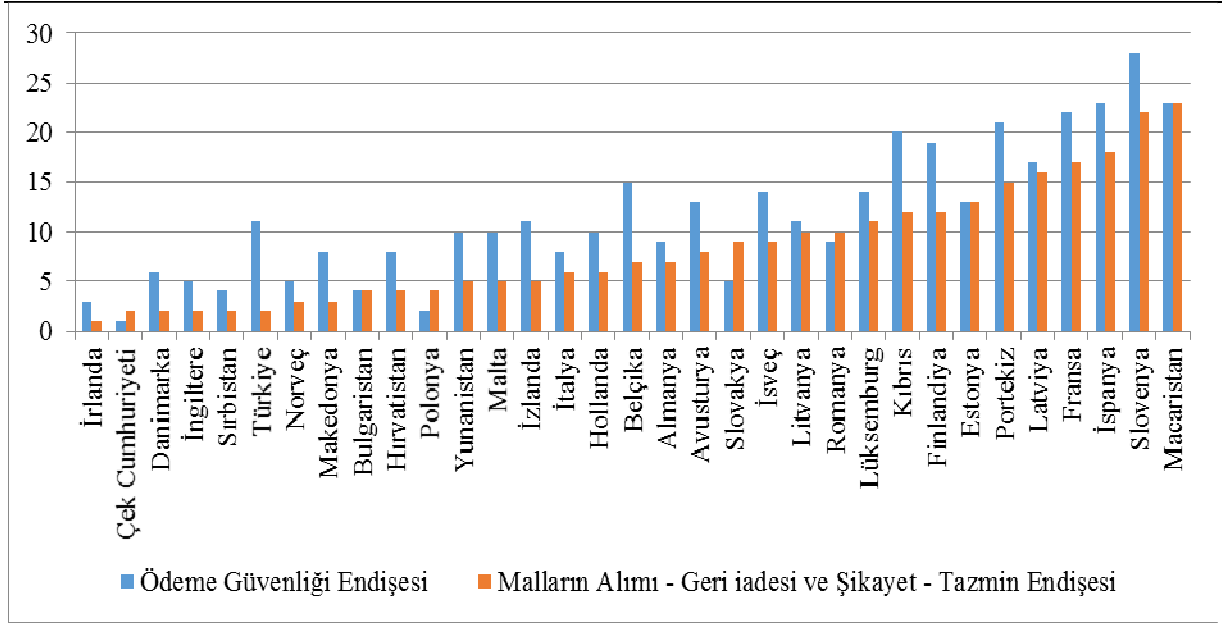
III. DİJİTAL KAPİTALİST BİRİKİM SÜRECİNDE BANKA VE KREDİ KARTLARININ YERİ

Küreselleşme süreci ve bu süreç ile birlikte çok önemli hale gelen ve çok büyük bir hızla gelişen dijital ekonomi, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişme, ilerleme ve yayılma hızı ile kapitalist birikim sürecinin 1980’li yıllardan beri önemli bir ayağı haline gelen finansal kapitalizmin biçimini değiştirerek dijital kapitalizme evrilmesine yol açmıştır. Finansal ve diğer ekonomik işlemlerin, internetin dahil olduğu teknoloji yoğun iletişim sistemleri yoluyla uluslararasılaştığı hatta ulusötesileştiği ve bu sayede piyasaların hem genişlediği hem de derinleştiği bir gerçekliktir (Schiller, 1999). Bu yapı ise dijital kapitalizm olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu yapının geliştirilmesindeki amaç; bankacılık, reklam, üretim planlanma, alım – satım gibi pekçok alanda küresel bir ağı oluşturulması olarak belirtilmektedir (Başlar, 2013).

Küresel kapitalizmin oluşması ve yaygınlaşmasında, bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlandırıcı bir etkisi bulunup, kapitalist sistemin genişlemesi ve yeni bir biçime dönüşmesinde bilgi teknolojileri ve ağ sistemlerinin çok önemli rolü vardır. (Başlar, 2013). Dijital kapitalizmin ortaya koyduğu yeni işleyiş biçimlerinin, başta bilgi ve iletişim teknolojileri olmak üzere yenilenen ekonomik sistemin belirgin izlerini taşıdığı görülmektedir (Uzunoğlu, 2015: 184). Yeni ekonominin aktörleri olarak ifade edilebilecek internet siteleri 90’lı yılların ikinci yarısında ‘dot.com’ balonları olarak adlandırılan önemli borsa kazanımları elde etmişler, hisselerine yönelik yatırım artışları söz konusu olmuş, geleneksel sektörlerin örneğin bankacılığın da internet ağının ve olanaklarının gelişimine bağlı olarak e – ticarete uygun yapılanmalara büründüğü de tecrübe edilmiştir (Başlar, 2013).

Sosyal ağ sistemleri ise çok sayıda bireysel kullanıcıya ulaşan dijital bağlantılar oluşturarak dijital kapitalizmin etkisini artırmıştır (Roy, 2015: 43-44). Çünkü fayda sağlama dijital kapitalizmin temel parametresi haline gelmiş, sosyal ağ sistemlerinin yaratıcısı firmalar büyük miktarlarda kâr elde ederken, kullanıcılar da söz konusu ağların kendilerine çok büyük fayda sağladığına inandırılmıştır (Roy, 2015: 46). Bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde sunulan dijital ekonomi faaliyetleri; sahip olduğu hız, olanaklar ve kolaylıklar sayesinde yoğun bir fayda elde etme kaynağı olarak görülmektedir (Hansen, 2015).

Kapitalist sistemlerin temel mantığında kâr marjlarının artırılmasına yönelik olarak pürüz yaratan ve engel teşkil eden unsurların ortadan kaldırılması yatmaktadır. Dijital kapitalist sistemde gerçekleştirilen faaliyetler çerçevesinde paranın öncelikle para çantasında taşınırken, ekonomik sistemin elektronikleşmesine bağlı olarak banka / kredi kartları ve daha sonra ise online / sanal ödeme sistemlerine taşındığı ve yeni ekonomi aktörü şirketlerin tüketiciye yeni ödeme seçenekleri üretmek durumunda kaldıkları görülmektedir (Büyükşener, 2015). İnternet yoluyla ticari işlemlerin gerçekleştirilmesinde banka ve kredi kartlarının ve bunlar için geliştirilen güvenlik önlemlerinin dijital kapitalist süreçte önemli rolünün olduğu, güvenlik açıklarının tecrübe edilmesine rağmen banka ve kredi kartları ile elektronik ticaretin yaygın bir şekilde devam ettiği görülmektedir (Başlar, 2013).

Grafik 2: Avrupa Birliği Ülkeleri Açısından Dijital Ticaretin Engelleri

Kaynak: (The World Bank, 2016: 298)

Teknolojik gelişmenin maliyetleri önemli ölçüde düşürdüğü ve internet üzerinden işletilen dijital teknolojilerin hızını bazı durumlarda yılda %30'dan fazla bir oranda artırdığı ifade edilmektedir (The World Bank, 2016: 42). Ancak, Grafik 2'de görüldüğü üzere Avrupa Birliği ülkelerinde dijital ticaretin yapılmasını etkileyen endişeler açısından ödeme güvenliği önemli bir parametredir. İnternet yoluyla küresel ağlar kullanılarak online alışveriş miktarı 2010 yılında 680 milyar dolar, 2011'de ise 763 milyar dolara ulaşmıştır (Başlar, 2013). Online alışveriş ve ekonomik işlemlerde ise en güvenilir yol halen kredi kartları ve / veya banka kartları ile işlem yapmaktır.

Dijital ekonomik faaliyetleri gerçekleştirenlerin küresel boyutta teknolojinin de verdiği imkanla çok sayıda olması, dijital teknoloji ile fırsatçılığa bağlı olarak kötüye kullanımları artırabilmekte ve akımlarda kuralsızlığa yol açabilmektedir (Özpençe, 2014: 66). Bu şekilde dijital suça dahi yol açabilecek süreçlerin engellenmesinde en azından standartların oluşturulmasını kolaylaştıran kurumsal çözümlere burada da yoğun güvenlik sistemleri ile banka ve kredi kartları gibi uygulamalara ihtiyaç duyulacağı açıktır. Ticaret ve alışverişin önemli bir ögesi olan ve 'plastik para' olarak da adlandırılan banka ve kredi kartlarının kullanımı her geçen gün artmaktadır. Kartlı ödeme sistemlerinin taraflarına sağladığı faydaların yanı sıra ülke ekonomisine olan katkıları, kart sektörünün büyümesinin ve hızlı bir gelişim göstermesinin en önemli nedenleri arasında yer almaktadır.

Ülkemizde de 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 3. maddesi uyarınca banka kartı; "mevduat hesabı veya özel carî hesapların kullanımı dahil bankacılık hizmetlerinden yararlanmayı sağlayan kart", kredi kartları ise; "nakit kullanımı gerekmeksizin mal ve hizmet alımı

veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kartı veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasını” ifade etmektedir.

Modern anlamda banka ve kredi kartı uygulamasının ortaya çıkışı farklı kaynaklarda da belirttiği üzere somut bir olaya dayanmaktadır. Bu olay; F. Mc Namara adlı kredi uzmanı bir avukatın, yemeğe davet ettiği müşterisinin önünde hesabı nakit olarak ödeyememesi ve kendi kartvizitinin arkasına yemek bedelini yazarak imzalamasından sonra, sistemin ilk olarak restoranlar ve daha sonra birçok alışveriş merkezinde kullanılmasıdır (Yılmaz, 2000: 5). Süreçte Mc Namara, kredi kartının sadece restoranlarda kullanımına yönelik sistemi oluşturmuş ve adını ‘Diners Club’ olarak belirlemiş, ardından Mc Namara, arkadaşları R. E. Schneider ve A. S. Bloomingdale ile beraber, sadece restoranlarda değil seyahatlerde de kullanılacak bir kart sisteminin temelini atmışlardır (Yılmaz, 2000: 5).

Kart çıkaran kuruluşların, müşterilerinin ödeme ve diğer yükümlülüklerini süresinde ve usulüne uygun olarak yapacaklarına olan güvenleri neticesinde verdikleri, güven ve itibar kartları olan kredi kartlarının (Bahar, 2007: 268) aslında ilk ortaya çıkışı turizm amaçlı olarak 1894 yılında ABD’de olup, söz konusu yıllarda sadece ticari işlemleri kolaylaştırmak amacıyla kullanılmıştır (Çımat ve Değirmenci, 2003: 150). Kurumsal anlamda ilk kredi kartı sistemi ise yine ABD’de 1928 yılında ortaya çıkmış ancak hem ABD ekonomisinin hem de dünya ekonomisinin 1929 ekonomik krizi ile karşılaşması ve bir anlamda kapitalist sistemin sarsılmasıyla kart kullanımı duraklamış ve önemli ölçüde azalmıştır (Teoman, 1996: 14). Akabinde yaşanan İkinci Dünya Savaşı nedeniyle de kredi kartı kullanımı ve artışı sınırlı kalmıştır. Ne var ki kartlı ödeme sistemleri savaş sonrasında hızlı bir gelişim göstermiş ve kullanımı artmıştır.

Tablo 1: 2016 Ağustos Sonu İtibariyle Türkiye’de Banka ve Kredi Kartı Kullanımı

KREDİ KARTLARI	İşlem Adedi			İşlem Tutarı (Milyon TL)		
	Alışveriş	Nakit Çekme	Toplam	Alışveriş	Nakit Çekme	Toplam
Yerli Kartların Yurt İçi Kullanımı	262.908.895	7.620.707	270.529.602	45.735,26	5.671,64	51.406,90
Yerli Kartların Yurtdışı Kullanımı	5.305.358	49.688	5.355.046	984,82	27,82	1.012,64
Yabancı Kartların Yurt İçi Kullanımı	2.339.818	894.675	3.234.493	1.190,93	472,87	1.663,79
Yerli Kartların Yurt İçi ve Yurtdışı Kullanımı	268.214.253	7.670.395	275.884.648	46.720,09	5.699,46	52.419,55
Yerli ve Yabancı Kartların Yurt İçi Kullanımı	265.248.713	8.515.382	273.764.095	46.926,19	6.144,51	53.070,70
Yerli Kartların Yurtdışı Kullanımı	5.305.358	49.688	5.355.046	984,82	27,82	1.012,64

BANKA KARTLARI	İşlem Adedi			İşlem Tutarı (Milyon TL)		
	Alışveriş	Nakit Çekme	Toplam	Alışveriş	Nakit Çekme	Toplam
Yerli Kartların Yurt İçi Kullanımı	92.073.133	97.082.687	189.155.820	4.400,61	44.804,35	49.204,96
Yerli Kartların Yurtdışı Kullanımı	646.517	235.840	882.357	45,65	101,27	146,92
Yabancı Kartların Yurt İçi Kullanımı	2.340.364	1.510.997	3.851.361	645,61	813,78	1.459,38
Yerli Kartların Yurt İçi ve Yurtdışı Kullanımı	92.719.650	97.318.527	190.038.177	4.446,26	44.905,61	49.351,87
Yerli ve Yabancı Kartların Yurt İçi Kullanımı	94.413.497	98.593.684	193.007.181	5.046,21	45.618,12	50.664,34
Yerli Kartların Yurt İçi Kullanımı	92.073.133	97.082.687	189.155.820	4.400,61	44.804,35	49.204,96

Kaynak: (<http://bkm.com.tr/secilen-aya-ait-istatistikler/>)

Kredi kartlarının Türkiye’de ilk kullanımı ise 1963 ve 1964 yıllarında ‘Diners Club ve Carte Blanche’ ile başlamış, 90’lı yıllar ise kartlı ödeme sistemlerinin kısmen de olsa büyüme sürecine girdiği dönem olmuştur (Çırpan, 2000: 19). Türkiye’de toplam kart sayısı yıllar itibariyle artış göstermiş ve bu sayı 2016 Ağustos sonu itibariyle 57 milyon 809 bin 641 kredi kartı ve 114 milyon 17 bin 626 banka kartı olmak üzere önemli bir rakama ulaşmıştır (<http://bkm.com.tr/secilen-aya-ait-istatistikler/>).

IV. BANKA VE KREDİ KARTLARININ GENEL EKONOMİ VE DEVLET GELİR POLİTİKALARI AÇISINDAN ETKİLERİ

Doğru ve bilinçli kullanıldığı takdirde, ekonomik birimler açısından banka ve kredi kartlarının maliyetlerini aşan faydaları ortaya çıkabilmektedir. Banka ve kredi kartlarının etkilerini; genel ekonomik ve devlet gelir politikaları üzerindeki etkiler şeklinde ayırmak mümkündür

A. Genel Ekonomik Etkiler Açısından İnceleme

Genel ekonomik etkileri; kart hamilleri, üye işyerleri ve ülke ekonomisinin genel işleyişi açılarından ele almak mümkündür.

1. Kart Hamilleri Açısından İnceleme

Kart hamilleri açısından kredi kartı kullanımı bazı olumlu etkileri beraberinde getirmektedir. Kredi kartları, nakit paranın taşıma ve muhafaza etme külfetini ortadan kaldırmaktadır. Özellikle suç oranının yüksek olduğu yerlerde söz konusu etki daha belirgin olmaktadır. Ayrıca, nakit paranın çalınması veya kaybolması durumunda zararın telafi olanağı düşük olup, kredi kartları böyle bir durumda daha güvenlidir ve kart hamillerinin kısa sürede tekrar kartlarına kavuşmaları ve zararlarının

karşılanması mümkündür (Teoman, 1996: 30-31). Güvenliğin yanı sıra, kredi kartları diğer ödeme araçlarına göre taşıma ve kullanım kolaylığı sağlar. Örneğin, çek defteri veya nakit taşımanın, kullanmanın ve saklamanın zorlukları kredi kartları sayesinde ortadan kalkmakta, kartlar daha kolay taşınabilmekte; yırtılma, ıslanma, deforme olma riskleri asgariye inmektedir (Yılmaz, 2000: 27).

Kredi kartlarının sağladığı önemli bir fayda da yurt dışında kullanılabilme olanaklarıdır. Kart hamilleri döviz bulundurma ve bozdurma gibi risk ve zorluklardan kurtulmaktadır. Kredi kartı kullanımı, hamillerine alışverişlerde ve bankacılık işlemlerinde saygınlık ve prestij kazandırabilmektedir. Kredi kartı sahibi olan müşteriler, bankanın sunduğu çeşitli imkânlardan öncelikli olarak faydalanmakta ve banka açısından bir güven oluşturmaktadır (Yılmaz, 2000: 31). Diğer taraftan, kart çıkaran kuruluşlar kredi kartı kullanıcılarına hediye puan, taksit, indirim, erteleme, chip para, mil gibi çeşitli promosyonlar sunmakta ve kredi kartı kullanımını cazip hale getirmektedirler. Nitekim promosyonlar kart hamilleri için bir getiri unsurudur. Kredi kartları sağladığı taksit seçenekleri ile taksitli ve vadeli alışverişlerde senet vb. yükümlülükleri ortadan kaldırmakta, kefil bulma gibi sorunların önüne geçmektedir. Kredi kartları son ödeme tarihine kadar hamillerine faizsiz kredi olanağı sağlamaktadır. Bu sayede bireyler ihtiyaçlarını karşılamakta, hayat standartlarını koruyabilmektedir.

Son olarak belirtmek gerekir ki Kredi kartları, kullanıcılarına harcamalarını planlama ve denetleme olanağı sunar. İşletmelerde işletme harcamalarında kullanılmak üzere, aile içinde de aile bireylerine çıkartılan ek kartlar, ödeme ve borç takibinin tek elde toplanmasını sağlamaktadır (Teoman, 1996: 34). Öte yandan banka kartlarının son yıllarda puan kazandırma ve taksit yapma özelliklerinin sunulmaya başlanması, kredi kartlarına bu anlamda alternative oluşturabilecek bir niteliği ortaya çıkarmıştır. Bireysel kredi ihtiyaçlarının karşılanması bir kenar bırakılırsa banka kartlarının da kart hamilleri açısından bahsi geçen avantajları içerdiğini ifade etmek mümkündür.

2. Üye İşyerleri Açısından İnceleme

Banka ve kredi kartı ile ödeme yapma imkânını müşterilerine sağlayan işletmelerin en önemli kazançları, müşteri potansiyellerinin ve satış hasılatlarının artmasıdır. Böylece sadece nakit parası olan müşteriler değil, aynı zamanda kredi kartı olan müşteriler de işletmeye kazandırılmış olur. Üye iş yerleri, kredi kartı ile yapılan satışların tahsilatı aşamasında da banka güvencesine sahip olurlar. Ayrıca, nakit paranın saklama, taşıma gibi zorlukları kartlı satışlarla azalır. Diğer taraftan üye iş yerleri paralarını kısa bir sürede tahsil etme imkânına sahip olmakta, çek, senet vb. ödeme araçlarının ortaya çıkardığı masraf ve riskten kurtulmaktadır (Çırpan, 2000: 46). Ayrıca, kart çıkaran kuruluşların, üye işyerlerinin ve kampanyalarının olduğu dergi ve broşürleri kart hamillerine gönderdikleri, görsel ve işitsel basın aracılığıyla duyurdukları da düşünüldüğünde bu durum işletmelerin reklam giderlerine ciddi oranda katkı sağlamaktadır (Teoman, 1996: 36). Banka ve kredi kartları sayesinde internet üzerinden satış yapma ve bunun sağladığı faydalardan yararlanma da işletmeler için ciddi bir olanaktır.

3. Ekonominin Genel İşleyişi Açısından İnceleme

Banka ve kredi kartlarının; kayıt dışılığın önlenmesi, vergi gelirlerini, istihdamı, tüketim talebini artırmasının yanı sıra makro anlamda maliyetleri düşürmesi vb. çok sayıda ekonomik etkisinden bahsedilmektedir. Nitekim, Türkiye için yapılan ampirik bir çalışmada kredi kartlarının; tasarrufu, vergi gelirlerini, istihdamı ve milli geliri artırdığı diğer taraftan enflasyonu ve kayıt dışılığı düşürdüğü ortaya konulmuştur (Kızılot vd., 2010).

Kredi kartları sayesinde bireylerin tüketimlerini belirli günlere (maaş gibi) yoğunlaştırmaktan kurtarıp, bütün bir harcama dönemi geneline yayarak toplam talepte dönemsel istikrarlı bir artışa yol açtığı ifade edilebilir (Karamustafa ve Biçkeş, 2003: 91-113). Kredi kartları ile yapılan tüketim, ihtiyaçların ertelenmesini engelleyerek en başta gıda harcamaları gelmek üzere ihtiyaç duyulanın anında alınmasını sağlamaktadır (Karamustafa ve Biçkeş, 2003: 91-113). Özellikle de kredi kartlarının sağladığı taksit imkânının dönemsel tüketime istikrar kazandıran bir olgu meydana getirdiği ifade edilebilir.

Reel sektörün banka ve kredi kartının aracı olduğu talebe hangi ölçüde rağbet ettiğinin göstergesi POS makinası sayılarıdır. 2016 Ağustos sonu itibarıyla toplam POS sayısı 1 milyon 822 bin 425'e ulaşmıştır (<http://bkm.com.tr/secilen-aya-ait-istatistikler/>).

Ekonomide üretimi kısıtlayacak faktörler arasında en büyük oranı, sipariş ve satışları temsil eden talep yetersizliği oluşturmaktadır. Reel sektör açısından üretimin önündeki en önemli engellerden olan talep yetersizliği kredi kartlarının ekonomide yarattığı istikrarlı talebin üretimi arttırıcı etkisi ile telafi edilmektedir. Doğal olarak da üretimin olması, milli geliri arttırmaktadır.

Artan kart kullanımının harcama arttırıcı etkisi nedeniyle enflasyonist etki yaratabileceği konusunda dile getirilen eleştirilerin, Türkiye açısından son yıllarda geçerli olmadığı görülmektedir. Kredi kartı harcamalarının yıllar itibarıyla TÜFE düşerken arttığı bir gerçektir. Ancak belirtmek gerekir ki, kartlı ödemeleri kabul eden ve özellikle düşük kar marjı ile çalışan işletmelerin, kesilen banka komisyonlarını, mal veya hizmet fiyatlarına ekleyerek tüketicilere yansıtmaları halinde kredi kartı kullanımını enflasyonist bir etki yaratabilmektedir (Yılmaz, 2000: 79). Söz konusu etkinin işletmelerin politikalarından kaynaklı olduğu açıktır.

Kredi kartı kullanımının toplumda yaygınlaşması, bankacılık sektörünün de aktif ve pasiflerinde kartlara bağlı yan ürünleri yaratmasını beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda kredi kartlarına bağlı işlev gören otomatik ödeme talimatlı vadesiz mevduat hesapları, kredili mevduat hesapları gibi yan ürünler, müşterilerin banka hesaplarında nakit tutmalarını sağlamakta ve çeşitli bankacılık işlemleri için banka ile çalışılma alışkanlığını arttırmaktadır. Böylece bankaların kredi verebileceği fon miktarını, fon kaynaklarını ve faiz gelirlerini arttırıcı etkide bulunmaktadır.

Ekonomide kredi kartlarının kullanımından kaynaklı talep artışlarının uyarılmış yatırımları arttırabilme kapasitesinin, ekonomi genelinde istihdamda da bir artışa yol açabileceği ifade edilebilir.

Yatırımların artışı, yeni sektörlerin, farklı teknolojilerin ortaya çıkışını da beraberinde getirmesiyle de bu alanlarda çalışacak yeni elemanların istihdam edilmesini gerekli kılmaktadır.

B. Devlet Gelir Politikaları Açısından İnceleme

Ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınması ve ortaya çıkardıkları vergisel gelirlerin en az kayıpla elde edilmesi açısından kredi kartları, vergi idaresi açısından ek vergi maliyeti ortaya çıkarmadan vergi tahsil etkinliğini artıran bir fonksiyon görmektedir. Devlet çeşitli kamu hizmetlerini yerine getirmek amacıyla harcamalar yapmaktadır. Bu harcamaların finansmanında da vergiler çok önemli bir yer tutmaktadır. Harcamaların, vergi gelirleri ağırlıklı olarak toplanan gelirlerle karşılanamadığı durumlarda, borç para alınmaktadır. Borçlanma ise her durumda ekonomiye olumsuz etki etmektedir. Kayıt dışı işlemler, banka kartı ile yapılan ödemelerle önlendiği ölçüde, daha fazla vergi toplanacak bu da borçlanmayı ve buna bağlı faiz giderlerini azaltacaktır. Kanımızca kayıt dışılığın önlendiği ve vergi gelirlerinin arttığı ölçüde, Türkiye daha az borçlanacak ve daha az faiz ödemesi gerçekleştirecektir.

Alışverişlerde banka ve kredi kartı kullanımı, yapılan işlemlerin faturalandırılması ya da perakende satış fişlerinin kartlı ödemeyi kabul eden işletme tarafından verilmesini kanunen zorunlu kıldığından, kartlı ödemenin kullanımının alışverişlerde benimsenmesi, birçok sektörde faaliyet gösteren işletmeleri, kredi kartının aracı olduğu talepten istifade edebilmek için kayıt altına girmek zorunda bırakmaktadır. Bu durum aynı zamanda vergi kaçaklarının önlenmesine de katkıda bulunacaktır.

Türkiye ekonomisinin en önemli sorunlarından birisi yüksek oranlı kayıt dışılıktır. Kredi kartları ile ödemelerin yaygınlaşmasıyla kayıt dışılıkta da bir gerileme kaçınılmazdır. Özellikle vergi gelirleri yönünden kredi kartı ile ödeme büyük önem taşımaktadır. Mal ve hizmet alımları sırasında, kredi kartı ile yapılan ödemelerin, vergi kaybını önleme boyutu, başta Katma Değer Vergisi olmak üzere; Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi ve Özel Tüketim Vergisi yönünden son derece önemlidir.

Ödemelerin kartla yapıldığı durumlarda, satıcının belge düzenlemesi kaçınılmazdır. Çünkü, mal satan ya da hizmet ifa eden işletme ya da şahsın, kredi kartı ile satış yapıp belge düzenlemediği durumlarda, banka kayıtları üzerinde yapılacak inceleme ile fiil kolayca ortaya çıkartılabilmektedir. Satışları nedeniyle fiş ve fatura düzenlemeyenler, satın aldıkları mal ve hizmetler nedeniyle de eksik fatura almaktadırlar. Satışlarının bir kısmını belgesiz yapan mükelleflerin, alışlarının bir kısmı da belgesiz olmaktadır. Keza kartlı alışveriş yaygınlaştıkça, satıcı kendi mal alışlarının tamamı için de belge istemek zorunda kalacaktır. Kredi kartı kullanımının yaygınlaşması sadece tüketim aşamasında oluşan kayıt dışılığın engellenmesini değil üreticiden-tüketiciye kadar geçen her aşamanın kayıt altına alınmasını da sağlamaktadır (Kızılot vd., 2014: 113). Bu sayede ortaya çıkacak vergisi kaybı düşecektir.

Kredi kartı ile yapılan ödemelerin, bir diğer boyutu da gelir ve kurumlar vergisi kaybının önlenmesidir. Kredi kartının kullanımının yaygınlaşması halinde, belge düzenine uyulması sağlanacak ve bir otokontrol sistemi oluşacaktır. Bu durum üreticiden-tüketiciye kadar her aşamanın kayıt altına alınmasını, buna bağlı olarak da gelir ve kurumlar vergisi matrahındaki erezyonun engellenerek vergi hasılatının artmasını sağlayacaktır.

Ödemelerin kart ile yapılmasının, önemli avantajlarından biri de bilmeden alınan bir ya da birkaç naylon fatura nedeniyle hapis cezasından kurtulmaya olanak sağlamasıdır. Naylon fatura tabiriyle ‘sahte veya kapsamı itibariyle yanıltıcı belge’ ifade edilmektedir. Kartlı ödemeler ile ödemeyi yapanın işlemin gerçekliğini kanıtlama olanağı bulunup, bu sayede naylon fatura kullanma suçlamasından ve hapis cezasından kurtulması söz konusu olmaktadır (Kızılot vd., 2014: 56).

Ekonomide kredi kartlarının kullanımından kaynaklı talep artışlarının uyarılmış yatırımları arttırabilme kapasitesinin, ekonomi genelinde istihdamda da bir artışa yol açabileceği ifade edilebilir. Yatırımların artışı, yeni sektörlerin, farklı teknolojilerin ortaya çıkışını da beraberinde getirmesiyle de bu alanlarda çalışacak yeni elemanların istihdam edilmesini gerekli kılmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Banka ve kredi kartları modern dünyanın modern bir ödeme aracıdır. Kredi kartlarının yaygın kullanımı ilk etapta olumsuz bir algı yaratsa da bireysel olarak maddi ve manevi faydaları beraberinde getirmektedir. Diğer taraftan kayıt dışılığı önleme ve vergi gelirlerini artırıcı etkileri ile piyasa devamlılığının sağlanması aşamasında ülke ekonomisine önemli katkıları da bulunmaktadır. Özellikle vergiye tabi işlemlerde ortaya çıkan kayıt dışılığı engellemek için bankacılık sistemi ve de kredi kartları önemli bir araçtır.

Banka ve kredi kartlarının olumlu etkilerinden yararlanmak için etkili bir denetim, gerçeği kavrayan bir hukuki yapı oluşturulması, kart kullanım ve tüketim bilincinin yerleştirilmesi bir zorunluluktur. Çağımız dijital kapitalist sistemin ortaya çıkardığı işlem yoğunluğu ve ulusötelik, gerçekleştirilen işlemlerde kredi kartları gibi araçları zorunluluk haline getirmektedir. Kredi kartlarının kullanımından kaynaklı riskler ve güvenlik kaynaklı sistemi aşındırıcı etkiler, bilinçli kullanım ve yasal düzenlemeler ile fonksiyonel ve olumlu bir hale getirilebilecektir.

Devletler, toplumsal risk ve faydasızlıkları en aza indirme amacı ile her türlü düzenlemeyi gerçekleştirdiği üzere çağımız ekonomik faaliyetlerindeki yaygın kullanım aracı olan kredi kartlarına yönelik gerek kullanıma yönelik yasal düzenlemeleri gerekse bilinçli kullanıma yönelik uygulamaları gerçekleştirmektedir. Bunların yanı sıra ekonomik faaliyetleri kayıt altına almak, vergi gelirlerinin kayıp ve kaçagını önlemek ve ekonomik planlamayı sağlayacak belge kullanımını yaygınlaştırmak amacıyla banka ve kredi kartı uygulamasını düzenlemektedir. Dijital ekonomik sistemin sosyal, kültürel ve ekonomik erozyonlarından en az düzeyde etkilenmek ve bir anlamda kapitalist sistemin

kaçınılmaz olarak ortaya çıkardığı araçlardan etkin faydalanmak, devlet açısından da önemli bir maliye politikası hamlesi halini almaktadır.

KAYNAKÇA

- Bahar, C. O. (2007), “Banka ve Kredi Kartlarının Hukuki Vasfı, Kartlı Harcama Sisteminin Kayıt Dışılığı Önlemeye Etkileri”, *Yaklaşım Dergisi*, S. 170, Şubat.
- Başlar, G. “Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijitalleşen Kapitalizm”, *15. Akademik Bilişim Konferansı*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 23-25 Ocak 2013, http://ab.org.tr/ab13/kitap/baslar_AB13.pdf, (08.08.2016).
- Büyüksener, E. “Eski Köye Yeni Adet “Dijital Ekonomi”, 23/02/2015, <http://digitalturkey.co/eski-koye-yeni-adet-dijital-ekonomi/>, (07.07.2016).
- Castells, M. (2005), *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür*, Cilt 1, Ağ Toplumunun Yükselişi, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Çımat, A. ve Değirmenci, M. A. (2003), “Türkiye’de Banka ve Kredi Kartları Uygulamalarının Değerlendirilmesi”, *Mali Çözüm Dergisi*, S. 64, Temmuz – Ağustos – Eylül.
- Çırpan, B. (2000), *Kredi Kartları*, Ceren Basım Yayın, Bursa.
- Dilek, S. (2016), “Enformasyon ve Bilgiye Dayalı Yeni Ekonomi”, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:11, Ocak, ss. 87-91.
- Gökbunar, R.; Özdemir, H. ve Uğur, A. (2008), “Küreselleşme Kıskaçındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9 (2), ss. 158-173.
- Hansen, L. F. (2015), “iCircassia: Digital Capitalism and New Transnational Identities”, *Journal of Caucasian Studies (JOCAS) / Kafkasya Çalışmaları - Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl / Vol. 1, No.1, September.
- <http://bkm.com.tr/secilen-aya-ait-istatistikler/>, (25.10.2016).
- Karamustafa, K. ve Biçkeş M. D. (2003), “Kredi Kartı Sahip Ve Kullanıcılarının Kredi Kartı Kullanımlarını Değerlendirmeye Yönelik Bir Araştırma: Nevşehir Örneği”, *Erciyes Üniversitesi, SBE Dergisi*, S. 15, ss. 91-113.
- Kazgan, G. (2005), “Dünden Bugüne Küreselleşmenin Ekonomik Temelleri”, *Bölgesel Gelişme Stratejileri ve Akdeniz Ekonomisi*, Ed. Prof. Dr. Haluk Erlat, TEK, Ankara.
- Kevük, S. (2006), “Bilgi Ekonomisi”, *Journal of Yaşar University*, Cilt: 1, Sayı: 4, ss. 319-350.
- Kızılot, Ş., Kılıç, C., Tokatlıoğlu, İ. (2010), *Kartlı Ödeme Sistemleri ve Ekonomik Katkılar Raporu*, Gazi Üniversitesi Maliye-Vergi Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayını, Ekim, Ankara.
- Kızılot, Ş., Kılıç, C., Tokatlıoğlu, İ. (2014), *Kartlı Ödemelerin Ekonomik Faydaları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, No: 483, Haziran, İstanbul.

-
- Martin, C. J. (2016), “The Sharing Economy: A Pathway to Sustainability or A Nightmarish Form of Neoliberal Capitalism?”, *Ecological Economics*, 121, pp. 149-159.
- Özpençe, Ö. (2014), “Dijital Kamusal Mallar”, *Sosyoekonomi*, Sayı: 2, ss. 57-80.
- Öztürk, L. (2005), “Türkiye’de Dijital Eşitsizlik: Tübitak-Bilten Anketleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 24, Ocak - Haziran, ss. 111-131.
- Richardson, L. (2015), “Performing The Sharing Economy”, *Geoforum*, 67, pp. 121–129.
- Roy, R. (2015), “Infinite Ways to Make Profit: Digital Labour and Surveillance on Social Networking Sites”, *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*, Volume VII, Number 1.
- Schiller, D. (1999), **Digital Capitalism: Networking The Global Market System**, The MIT Press: Cambridge.
- Teoman, Ö. (1996), **Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması**, Beta Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- The World Bank, (2016), **World Development Report 2016: Digital Dividends**, A World Bank Group Flagship Report, 102725, Washington D.C.
- Uzgören, E. ve Kara, O. (2003), “Yeni Ekonomi’nin Üretim, Tüketim ve Piyasa Yapısı Çerçevesinde Olası Mikro Ekonomik Etkileri”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 6, Yıl: 5, 17-41.
- Uzunoğlu, S. (2015), “Yeni Medyada Dijital Emek Sömürüsü: Tüketiciden Ürketiciye Yeni Medya, Yeni Sömürü Pratikleri”, *E-Journal of Intermedia*, 2(1), ss. 181-194.
- Yeldan, E. (2002), “Neoliberal Küreselleşme İdeolojisinin Kalkınma Söylemi Üzerine Değerlendirmeler”, *Praksis*, Sayı: 7, ss. 19-34.
- Yılmaz, E. (2000), **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, Türkmen Kitabevi, İstanbul.